

Maximale halen uit duurste productiefactor

De drijfveer van Koeien & Kansen-deelnemer Rijk Baltus is dat het altijd beter kan. Zijn focus ligt op een hoge melkproductie per koe, maar minstens net zo veel op hoge gewasopbrengsten per hectare en vooral ook het goed benutten van die gewasopbrengsten. De keuzes worden bij Baltus vooral rationeel gemaakt op basis van bedrijfseigen cijfers. Rijk is continu op zoek naar nieuwe kennis en inzichten en is niet bang om zelf te pionieren. Dit alles leidt tot zeer goede economische resultaten.

Gerben Doornewaard
LEI Wageningen UR
Michel de Haan
Wageningen UR Livestock Research

Dit artikel beschrijft de economische resultaten van 2014 van het bedrijf van Rijk en Linda Baltus in Middenmeer (Noord-Holland), waar met ruim 120 koeien zo'n 1,1 miljoen kg melk geproduceerd is bij een intensiteit van 25.500 kg melk per hectare (zie Tabel 1). In 1990 is Rijk in maatschap gegaan met zijn ouders en in 1995 heeft hij het bedrijf, toen nog een pachtbedrijf in Utrecht, overgeno-

men op 27-jarige leeftijd. In 2003 vond een bedrijfsverplaatsing plaats naar de huidige locatie in Middenmeer. Dit ging gepaard met een flinke financiering van rond 2 euro per kg melk. De zware financiering noodzaakte de ondernemers om goede economische resultaten te behalen en de productiemiddelen zo goed mogelijk te benutten. In 2010 zijn Rijk en Linda deelnemer aan het project Koeien & Kansen geworden. De motivatie voor deelname is vooral om te

laten zien dat je door hoge opbrengsten de verliezen kunt laten dalen, of eigenlijk nog een stapje verder, namelijk dat je bij hoge opbrengsten per hectare (lage verliezen dus) ook extra bemestingsruimte zou moeten krijgen. Daarnaast vervult het project een bijdrage aan Rijks leergierigheid en continue zoektocht naar nieuwe kennis en mogelijkheden en de implementatie daarvan op z'n bedrijf.

Om de resultaten van het bedrijf in 2014 goed te kunnen beoordelen, is een vergelijking gemaakt met een 'Spiegelgroep'. Deze Spiegelgroep betreft het gemiddelde van een groep van tien bedrijven met een overeenkomstige grondsoort, hoeveelheid geproduceerde melk en intensiteit. Verschillen in bedrijfsresultaten tussen Baltus en de Spiegelgroep zullen hierdoor niet zozeer het gevolg zijn van verschillen in deze bedrijfskenmerken, maar vooral het gevolg van verschillen in de bedrijfsvoering. Van de keuzes van de ondernemer en van zijn vakmanschap dus.

Hoog saldo door lage ruwvoerkosten

Het saldo per 100 kg melk op het bedrijf van Baltus is met 30,14 euro bijna 5 euro per 100 kg melk hoger dan dat van de Spiegelgroep. Dit betere resultaat wordt gerealiseerd aan zowel de opbrengsten- als kostenkant. Bij de opbrengsten is te zien dat zowel de melkopbrengst als met name ook de omzet en aanwas hoger is dan bij de Spiegelgroep. De hogere melkopbrengst is niet direct te verklaren uit de gehalten, dus mogelijk speelt hier een rol dat Baltus melk levert aan FrieslandCampina dat een relatief goede melkprijs uitbetaalde in 2014, terwijl een aantal veehouders in de Spiegelgroep aan lagere uitbetalers leverde. De hogere omzet en aanwas (+1,37 euro) is te verklaren door het feit dat Rijk er op stuurde dat melkkoeken in goede conditie het bedrijf verlaten en niet koste wat

ANALYSES

Cijfers zijn belangrijk voor Rijk Baltus.
Foto: Wageningen UR LR

Tabel 1

Bedrijfskenmerken en technische resultaten Baltus in vergelijking met Spiegelgroep (cijfers 2014).

	Baltus	Spiegel	Vershil
Cultuurgrond (ha)	44,5	55,5	-11,0
- aandeel grasland (%)	80	88	-8
- aandeel maisland (%)	20	12	+8
Totaal geproduceerde melk (kg)	1.135.803	1.282.168	-146.365
Intensiteit (kg melk/ha)	25.501	23.575	+1.926
Melkkoeken (aantal)	122,0	154,3	-32,3
Melkproductie/koe (kg)	9.310	8.266	+1.044
Vetgehalte melk (%)	4,38	4,34	+0,04
Eiwitgehalte melk (%)	3,42	3,52	-0,10
Jongveebezetting (stuks per 10 melkkoeken)	6,4	4,6	+1,8

Bron: Bedrijveninformatienet van het LEI

Tabel 2

Opbrengsten en toegerekende kosten Baltus in vergelijking met Spiegelgroep (cijfers 2014).

	Baltus	Spiegel	Vershil
Opbrengsten rundveehouderij (a)	46,92	44,81	+2,11
- waarvan melkgeld	44,54	43,81	+0,73
- waarvan omzet en aanwas	2,38	1,01	+1,37
Totaal toegerekende kosten (b)	16,78	19,59	-2,81
Voerkosten totaal	11,69	13,54	-1,85
- waarvan krachtvoer + bijproducten	9,43	9,41	+0,03
- waarvan ruwvoer	0,20	3,48	-3,28
- waarvan overige voerkosten	2,06	0,65	+1,41
Fokkerijkosten (o.a. KI en melkcontrole)	0,89	0,68	+0,21
Diergezondheidszorg	0,40	1,50	-1,10
Strooisel	0,53	0,42	+0,11
Meststoffen	1,32	1,21	+0,12
Zaaizaad en gewasbescherming	0,66	0,35	-0,31
Mestafzet	0,42	0,59	-0,17
Overig	0,86	1,31	-0,45
Saldo rundveehouderij (c = a - b)	30,14	25,22	+4,92

Bron: Bedrijveninformatienet van het LEI

kost een extra lactatie hoeven vol te maken. Ook een hogere jongveebezetting op het bedrijf van Baltus is een verklaring voor de hogere omzet en aanwas, al is deze met 6,4 stuks per 10 melkkoeken bij Baltus ook zeker niet hoog te noemen. De Spiegelgroep zit echter nog lager met 4,6 stuks jongvee, maar dat

Vooruitblik

Eigenlijk scoort Baltus op alle fronten beter dan de Spiegelgroep. De opbrengsten uit rundveehouderij zijn hoger, de toegekende kosten zijn lager door met name lage (ruw)voerkosten en ook de niet-toegerekende kosten zijn lager. Vooral als gevolg van verhuur van grond realiseert Baltus ook nog 2,70 euro per 100 kg melk hogere overige opbrengsten. En doordat er sinds de start van het bedrijf op de nieuwe locatie in 2003 veel is afgelost, liggen de rentelasten met 0,95 euro per 100 kg melk erg laag. Onder de streep, bij het kengetal inkomen uit bedrijf, leidt dit tot een indrukwekkend getal van 21,30 euro per 100 kg melk. Dat is maar liefst 17,59 euro per 100 kg meer dan bij de Spiegelgroep. Op bedrijfsniveau praat je dan over een verschil in inkomen in 2014 van zo'n 190.000 euro. Het jaar 2014 is hierin geen uitzondering. Ook voor de voorgaande vier jaren geldt dat er bijzonder goede economische resultaten zijn behaald.

Groeien in resultaat per kg melk

De huidige opzet van het bedrijf en de balans in het bedrijf leveren veel op, zowel qua plezier als qua inkomen. Op korte termijn heeft Rijk dan ook geen plannen om de stal te gaan vergroten: "Ik kan het werk nu makkelijk aan en heb een goed inkomen, dus waarom zou ik meer koeien gaan melken?" De komende jaren zal de focus dan ook vooral liggen op het verder laten groeien van het resultaat per kg melk door te werken aan optimalisatie. Een concreet actiepunt is het vergroten van de benutbaarheid van het ruwvoer en het daarmee verhogen van de melkproductie per koe naar het niveau van boven 10.000 kg melk, zoals dat enkele jaren geleden ook werd gerealiseerd.

komt doordat een aantal bedrijven in de Spiegelgroep de gehele jongvee-opfok heeft afgestoten of uitbesteed.

Toegerekende kosten lager

De toegerekende kosten bij Baltus zijn 2,81 euro per 100 kg lager dan die van de Spiegelgroep. Dit verschil wordt voor het grootste deel gerealiseerd bij de voerkosten (-1,85 euro per 100 kg melk) en dan met name de ruwvoerkosten (-3,28 euro per 100 kg melk). Dit kan verklaard worden door zeer hoge graslandopbrengsten bij Baltus, in 2014 bijna 19 ton ds per hectare. Het bedrijf is hiermee vrijwel zelfvoorzienend in ruwvoer, ondanks de hoge intensiteit en alle jongveeopfok op het eigen bedrijf. Wat wel opvalt in de voerkosten zijn de hoge overige voerkosten (+1,41 euro per 100 kg melk) bij Baltus. Een verklaring hiervoor is dat er gewerkt wordt met onder andere levende gisten en met mineralen op maat om de koeien zo gezond mogelijk te houden. Baltus: "Goed voeren kost veel minder tijd en geld dan zieke dieren behandelen." De diergezondheidskosten, slechts 0,40 euro per 100 kg melk ten opzichte van 1,50 euro bij de Spiegelgroep, blijken inderdaad erg laag te zijn.

Hoge graslandopbrengst moet wel melk opleveren

Rijk werkt al jaren aan het verhogen van de opbrengsten van zijn duurste productiefactor, namelijk grond. Hierdoor kon het bedrijf groeien van 700.000 naar 1,1 miljoen kg melkproductie met dezelfde oppervlakte grond. De grasteelt op het bedrijf vindt akkerbouwmatig plaats en mede daarom wordt er niet geweid. Jaarlijks wordt ongeveer een derde van de totale bedrijfsoppervlakte verhuurd voor de teelt van pootaardappelen; naast de oppervlakte cultuurgrond zoals weergegeven in tabel 1 is er dus nog ruim 20 hectare andere grond aanwezig. Dit betekent dat er alleen een- en tweejarig grasland op het bedrijf aanwezig is waardoor Rijk goed gebruik maakt van de vooruitgang in de grassenveredeling. Om de groeipotentie van het gras goed te benutten, oogst Rijk maar vier snedes gras met tussenpozen van zes à zeven weken. De zwaarte van de eerste snede bedraagt zo'n 7 ton ds. Voor de voederwaarde is dit geen probleem, want de nieuwe grasmengsels houden, door de hoge verteerbaarheid, ook bij zwaardere snedes een goede voederwaarde. De zware snedes leiden wel tot een probleem, namelijk lage RE-gehalten. De oorzaak hiervan ligt volgens

Rijk bij de lage gebruiksnormen: "De gebruiksnormen voor mest zijn gebaseerd op gemiddelde opbrengsten van 11 ton ds per hectare. Wij oogsten 18 of in 2014 zelfs bijna 19 ton ds per hectare, dus logisch dat je dan gras oogst met minder ruw eiwit." Rijk zou het liefst een beleid zien met evenwichtsbemesting, waarbij je met bemesting mag terugbrengen op het land wat je aan gewas hebt geoogst. In de zogeheten BES-pilot (Bedrijfs Eigen Stikstof bemesting met dierlijke mest) monitort het Koeien & Kansen-project de benutting van de extra gebrachte stikstof. Met als doel dat de stikstofopbrengst stijgt zonder te hoge verliezen naar het milieu.

Het continue gebruik kunnen maken van de nieuwste grasrassen heeft voordelen als het gaat om grasopbrengst en voederwaarde. Uit de kuilanalyses van Rijk sinds 2003 blijkt echter dat het ADL-gehalte (lignine ofwel houtstof) hierbij wel steeds lager wordt, van rond de 24 in 2003 naar rond 18 in 2015. Het gevolg hiervan is dat het kuilgras de pens te snel passeert waardoor de koeien het niet goed kunnen benutten. Rijk denkt dat hij om deze reden niet meer de melkproductie per koe van 10.500 kg realiseert wat tot enkele jaren terug nog wel lukte. Geprobeerd is om het ADL-gehalte weer te verhogen door te kiezen voor midden-doorschietende grassen in plaats van laat-doorschietende grassen en door het maaien van zwaardere snedes, echter nog zonder voldoende resultaat. Daarom is in 2015 gekozen voor het zaaien van grasmengsels met kropbaar: een grove grassoort die grote pollen vormt. De komende jaren zullen moeten uitwijzen of dit het gewenste effect geeft.

Niet alleen het produceren van veel gras per hectare krijgt veel aandacht van Baltus, maar ook het omzetten van dat gras in melk. Rijk: "Geoogst gras gaat pas iets opleveren als het melk wordt." Hiermee doet hij op een goede conservering en het kunnen voeren van de juiste kuil aan de juiste diergroep. Zo kuilt Rijk altijd de derde snede op de eerste snede en de vierde op de tweede. Met één geopende kuil kan hij dan altijd vooral eerste of tweede snede voeren aan het melkvee en derde of vierde aan het jongvee. Een periode in het jaar dat het melkvee het alleen even moet doen met derde of zelfs vierde snede is er dus niet. Een ander voordeel is dat de eerste en tweede snede altijd zijn afgedekt met een dikke laag derde of vierde snede, zodat deze vrij blijft van broei.

Bedrijf in balans

Alle productiefactoren op het bedrijf van Baltus worden op dit moment goed benut. De stal zit vol en ook de twee melkrobots worden goed benut met ruim 120 melkkoeien. De niet-toegerekende kosten zijn daardoor laag met 18,80 euro per 100 kg melk (-6,31 euro), zo blijkt uit tabel 3. De lagere quotumkosten (-4,08 euro) is een belangrijke verklaring voor de lage niet-toegerekende kosten. Blijkbaar zaten de bedrijven in de Spiegelgroep in verhouding nog veel meer in een groeifase in 2014. Maar ook op ander posten, zoals betaalde arbeid, machines, werktuigen en installaties en grond en gebouwen, scoort Rijk beter. Het werk wordt vrijwel geheel met gezinsarbeid gedaan, waarbij geldt dat het dagelijks werk in ongeveer 4 uur kan worden uitgevoerd. Rijk probeert dit zo veel mogelijk in de ochtenden te doen, zodat hij 's middags tijd heeft voor andere zaken. Werkzaamheden op het land die in eigen beheer worden gedaan zijn kunstmest strooien, gras maaien, schudden en wiersen en strokenfrenzen in combinatie met mais zaaien. De kosten voor werk door derden, waarbij het met name gaat om het oogsten van gras en mais en het uitrijden van mest, liggen iets hoger op het bedrijf van Rijk (+0,22 euro). Een verklaring hiervoor is dat vanwege het ontbreken van weidegang alle voer moet worden ingekuuld en alle mest moet worden uitgereden. Ook de zeer hoge graslandopbrengst geeft hogere kosten voor werk door derden, want alles moet uiteinde-

HET BEDRIJF

In Middenmeer (NH) houden Rijk en Linda Baltus ruim 120 koeien bij een intensiteit van 25.500 kg melk per hectare.

Foto: Wageningen UR Livestock Research

Tabel 3

Niet-toegerekende kosten en productieresultaat Baltus in vergelijking met Spiegelgroep (cijfers 2014).

	Baltus	Spiegel	Verskil
Totaal niet toegerekende kosten (d)	18,80	25,11	-6,31
Betaalde arbeid	0,10	0,88	-0,78
Werk door derden	2,68	2,46	+0,22
Machines, werktuigen en installaties	6,03	6,19	-0,16
Grond en gebouwen	6,81	8,11	-1,31
Quotum	0,85	4,93	-4,08
Overig	2,35	2,54	-0,20
Saldo rundveehouderij (c)	30,14	25,22	+4,92
Overige opbrengsten (e)	10,92	8,22	+2,70
Productieresultaat (f = c + e - d)	22,25	8,33	+13,92
Betaalde rente (g)	0,95	4,61	-3,67
Inkomen uit bedrijf (f - g)	21,30	3,72	+17,59

Bron: Bedrijveninformatienet van het LEI

